

2024-től érvényes érettségi követelmények szerinti esszé feladatok

3.1 A földrajzi felfedezések és következményeik

3.2 A reformáció és a katolikus megújulás Európában és Magyarországon

3.3 Törökellenes és rendi küzdelmek

3.4 Erdély

2024-MÁJUS-MAGYAR-KÖZÉP-3.4

Az Erdélyi Fejedelemség etnikai és vallási viszonyai (hosszú)

Szemponatok	Műveletek, tartalmak	Pont
Feladatmegértés	A vizsgázó alapvetően az önálló Erdélyi Fejedelemség etnikai és vallási viszonyait mutatja be. A válasz a források felhasználásával lényegi összefüggéseket tár fel.	0–2
Tájékozódás térben és időben	T1 Rögzíti, hogy az önálló Erdélyi Fejedelemség a 16. században jött létre, <i>vagy</i> rögzíti, hogy az 1568-as országgyűlésen vallási türelmet mondtak ki.	0–2
	T2 Rögzít egy térbeli elemet a témához kapcsolódóan (pl. a Szászföld Erdély déli részén / a Székelyföld Erdély keleti részén helyezkedett el, a Partium területe is a fejedelemséghez tartozott, a szászok / székelyek közigazgatási egységei a székek voltak, a magyarok vármegyékbe szerveződtek, a románok elszórtan éltek Erdély területén, a románok a Balkán felől érkeztek).	0–2
Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása	K1 Szakszerűen használja a következő általános történelmi fogalmakat: pl. nép / etnikum, betelepítés / betelepülés, vallás / egyház, város.	0–2
	K2 Szakszerűen használja a következő konkrét történelmi fogalmakat: pl. rend / rendi nemzet, kiváltság / országgyűlés, reformáció, vallási türelme.	0–2
	K3 A kifejtés mondatokból áll, és a szöveg logikusan felépített. A válasz nem tartalmaz súlyos nyelvhelyességi vagy helyesírási hibát.	0–2

Ismeretszerzés, a források használata	F1 Rögzít egy lényeges tény a forrás alapján (pl. a székelyek jelentős fegyveres erővel rendelkeztek, katonai szolgálattal tartoztak a fejedelemnek, saját törvényeik / kiváltságaik voltak), és tesz egy érdemi megállapítást erre vonatkozóan (pl. a székelyek határőri feladatokat láttak el; a székely előkelők a lovas katonák / lófők voltak; a székely előkelők alkották Erdély egyik rendi nemzetét; a székely közemberek szabad parasztok voltak / jobbágyi sorba süllyedtek; a székelyek többsége katolikus maradt; a székelyek egy része református / unitárius volt; a székelyek magyar nyelvűek / etnikumúak voltak).	0–3
	F2 Rögzít egy lényeges tény a forrás alapján (pl. a szászok városokban laktak; a szász városoknak jelentős jövedelmei származtak a kereskedeleméből), és tesz egy érdemi megállapítást erre vonatkozóan (pl. a szászokat hospesként telepítették be a középkorban; a szászok vezetői a kereskedők / patríciusok voltak; a szászok területi autonómiával / a városi polgárokhoz hasonló jogokkal rendelkeztek; többségük evangélikus volt; német nyelvűek voltak; ők alkották Erdély egyik rendi nemzetét).	0–3
	F3 Rögzít egy lényeges tény a forrás alapján (pl. a magyar előkelők nemesek / földbirtokosok voltak; vezető szerepük volt Erdély szellemi / politikai életében), és tesz egy érdemi megállapítást erre vonatkozóan (pl. kiváltságaik megegyeztek a magyarországi nemesek kiváltságaival; jobbágyokkal rendelkeztek; részben a Partium területén éltek; jellemzően a református – és részben az unitárius – felekezethez tartoztak; a magyar nemesek alkották Erdély egyik rendi nemzetét; a forrás csak a nemeseket tekinti a magyar nemzet tagjainak).	0–3
Történelmi gondolkodás és történelmi ismeretek	E1 Rögzíti Erdély etnikai sokszínűségét, és tesz egy érdemi megállapítást erre vonatkozóan (pl. három etnikum: a magyar, a német és a román alkotta a lakosságot; három rendi nemzet alakult ki; a rendi szerveződés / az etnikai tagolódás részben egybeesett az etnikumokkal / a felekezetekkel; a rendi nemzetek küldhettek követeket az országgyűlésre; a rendi nemzetek területi önkormányzatokkal rendelkeztek).	0–3
	E2 Rögzíti, hogy Erdélyben vallási türelmet vezettek be, és tesz egy érdemi megállapítást erre vonatkozóan (pl. ezzel el akarták kerülni a vallásháborút; stabilizálni akarták a két birodalom között elhelyezkedő Erdély belső viszonyait; a 17. században a fejedelmek a kálvinista felekezetet támogatták), vagy felsorolja a négy bevett felekezetet (katolikus, református, evangélikus, unitárius).	0–3
	E3 Rögzíti, hogy románok vándoroltak be Erdélybe, és tesz egy érdemi megállapítást erre vonatkozóan (pl. kezdetben jellemzően pásztorokodással foglalkoztak; jobbágyok voltak / nem rendelkeztek rendi kiváltságokkal; általában a magas török adók elől menekültek; ortodox vallásuk megtűrt volt; egy részük görögkatolikus lett).	0–3

	E4 Önálló ismereteivel, helyes megállapításaival kiegészíti és alátámasztja elemzését.	0–3
<i>Ugyanaz a válasz nem fogadható el két külön tartalmi elem (forráshasználat, eseményeket alakító tényezők) pontozásánál is.</i>		
A FELADATBAN ELÉRHETŐ ÖSSZPONTSZÁM / VIZSGAPONT		33

3.5 Magyarország a Habsburg Birodalomban

2025-MÁJUS-MAGYAR-KÖZÉP-3.5

Rákóczi-szabadságharc (hosszú)

Szemponatok	Műveletek, tartalmak	Pont
Feladatmegértés	A vizsgázó alapvetően a kuruc állam kiépítésének kísérletét, annak nehézségeit és bukásának okait mutatja be. A válasz a források felhasználásával lényegi összefüggéseket tár fel.	0–2
Tájékozódás térben és időben	T1 Rögzíti a Rákóczi-szabadságharc kezdetét: 1703 és végét: 1711.	0–2
	T2 Rögzíti a téma két térbeli elemét (pl. a szabadságharc kiinduló területe Északkelet-Magyarország / Kárpátalja / Hegyalja, az országgyűlések helyszínei: Szécsény / Ónod / Sárospatak; a békét Szatmárban kötötték).	0–2
Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása	K1 Szakszerűen használja a következő általános történelmi fogalmakat: pl. országgyűlés, nemes, fejedelem, jobbágy.	0–2
	K2 Szakszerűen használja a következő konkrét történelmi fogalmakat: pl. kuruc, trónfosztás, rendek / rendi konföderáció, amnesztia.	0–2
	K3 A kifejtés mondatokból áll, és a szöveg logikusan felépített. A válasz nem tartalmaz súlyos nyelvhelyességi vagy helyesírási hibát.	0–2
Ismeretszerzés, a források használata	F1 Rögzíti a szöveg egy lényegi elemét (pl. a parasztság és nemesség között ellentét állt fent; a császáriakkal sem a parasztok, sem a nemesek nem szimpatizáltak), és ezzel kapcsolatban lényegi megállapítást tesz (pl. a szabadságharc idején a társadalmi feszültség megmaradt; Rákóczinak sikerült megfegyelmeznie a hadseregét / társadalmi összefogást teremtenie; sikerült a nemesség / jobbágság egy részét csatlakozásra bírnia; a Habsburg-ellenes érzelmek segítették a társadalmi rétegek összefogását).	0–3
	F2 Rögzíti a szöveg egy lényegi elemét (pl. Rákóczit vezérlő fejedelemmé választották; Rákóczi szenátorokat nevezett ki maga mellé), és ezzel kapcsolatban lényegi megállapítást tesz (pl. ezzel rendi konföderáció jött létre; a rendek és Rákóczi együtt gyakorolták a hatalmat; ekkor még nem akartak elszakadni a Habsburg Birodalomtól; a katonai sikerek politikai konszolidációja történt; Rákóczi ellenőrzésére felállították a Szenátust).	0–3

	F3 Rögzíti, hogy a harcok folytatásához a nemességre is kiterjedő adót vetettek ki, és ezzel kapcsolatban lényegi megállapítást tesz (pl. a határozat ellenére ellehetetlenült a hadsereg finanszírozása; a nemesség egy része elfordult Rákóczitól; a jobbágyok nem bírtak egyszerre harcolni és adózni; az országgyűlésen fegyveres erőszakra került sor; az intézkedés sértette a nemesi kiváltságokat).	0–3
Történelmi gondolkodás és történelmi ismeretek	E1 Rögzít egy lényeges tényt Rákóczi vezető szerepével kapcsolatban (pl. a szabadságharc elején aratott kuruc győzelmek megerősítették Rákóczi helyzetét; Rákóczit erdélyi fejedelemmé választották; Rákóczinak sikerült a magyar nemességet csatlakozásra bírnia; XIV. Lajos francia király támogatta Rákóczit), és ezzel kapcsolatban lényegi megállapítást tesz (pl. a kurucok győzelmei / a spanyol örökösödési háború miatt a Habsburgok hajlottak a békére; Rákóczit francia tanácsadók segítették az állam- / hadseregszervezésben; Rákóczi saját pénzt vert; Rákóczit a társadalom többsége támogatta).	0–3
	E2 Rögzíti, hogy az ónodi országgyűlésen megtörtént a Habsburgok / I. József trónfosztása, és ezzel kapcsolatban lényegi megállapítást tesz (pl. Rákóczi ezzel akarta megakadályozni a Habsburgokkal / I. Józseffel történő kiegyezést / ezzel próbált külföldi szövetségest szerezni; a magyarok egy része elfordult Rákóczitól; nem sikerült elismertetni az ország függetlenségét külföldön / külföldi királyt a trónra ültetni).	0–3
	E3 Rögzíti, hogy a kurucok katonai vereséget szenvedtek / békére kényszerültek, és ezzel kapcsolatban lényegi megállapítást tesz (pl. Rákóczi nem kapott külföldi segítséget, a jobbágyoknak kevés volt a hajdúszabadság ígérete, így ők is elhagyták a seregét; nem tudták finanszírozni a hadsereget; a császári hadsereg végig katonai fölényben volt; a szatmári béke kompromisszuma elfogadható volt a magyar nemességnek; Rákóczinak és követőinek is amnesztiát ajánlottak / a Habsburgok nem akartak megtorlást; Rákóczi nem fogadta el a békét / önkéntes száműzetésbe vonult).	0–3
	E4 Önálló ismereteivel, helyes megállapításaival kiegészíti és alátámasztja elemzését.	0–3
<i>Ugyanaz a válasz nem fogadható el két külön tartalmi elem (forráshasználat, eseményeket alakító tényezők) pontozásánál is.</i>		
A FELADATBAN ELÉRHETŐ ÖSSZPONTSZÁM / VIZSGAPONT		33

2024-OKTÓBER-MAGYAR-KÖZÉP-3.5

Magyarország újranepezülése (hosszú)

Szemponatok	Műveletek, tartalmak	Pont
Feladatmegértés	A vizsgázó alapvetően Magyarország népesedési viszonyait és folyamatait mutatja be a 18. században. A válasz a források felhasználásával lényegi összefüggéseket tár fel.	0–2
Tájékozódás térben és időben	T1 Rögzíti a téma egy időbeli elemét: pl. a török kiűzése: 1699, a Rákóczi-szabadságharc: 1703–1711, szatmári béke: 1711, Mária Terézia uralkodása: 1740–1780, II. József uralkodása: 1780–1790, népszámlálás II. József uralkodása idején.	0–2
	T2 Rögzíti a téma két térbeli elemét (pl. ritkán lakott területek – volt Hódoltság; sűrűbben lakott területek – volt királyi Magyarország, Erdély; peremterületek – nemzetiségi többség; Bánság; egyes nemzetiségek által lakott területek).	0–2
Kommunikáció, a szaknyelv alkalmazása	K1 Szakszerűen használja a következő általános történelmi fogalmakat: pl. király, nemes / földbirtokos, jobbágy / paraszt, nemzetiség.	0–2
	K2 Szakszerűen használja a következő konkrét történelmi fogalmakat: pl. (szervezett) betelepítés, betelepülés / (öntevékeny) bevándorlás, belső vándorlás / belső migráció, katolikus / protestáns.	0–2
	K3 A kifejtés mondatokból áll, és a szöveg logikusan felépített. A válasz nem tartalmaz súlyos nyelvhelyességi vagy helyesírási hibát.	0–2
Ismeretszerzés, a források használata	F1 Rögzíti a szöveg egy lényegi elemét (pl. belső vándorlás folyt Magyarországon; a volt hódoltsági területeken bőven volt szántóföld; a földesurak jobbágyokat hívtak a birtokaikra; a földesurak kedvezményeket ígértek a jobbágyoknak), és ezzel kapcsolatban lényegi megállapítást tesz (pl. a sűrűbben lakott területekről a ritkán lakottakra vándoroltak; ennek következtében javultak az életfeltételek; a magyar népesség az ország belseje felé húzódott; szlovák / ruszin / román népesség is részt vett a belső vándorlásban).	0–3
	F2 Rögzíti a szöveg egy lényegi elemét (pl. román bevándorlás zajlott Erdélybe; a bevándorlás megváltoztatta az etnikai viszonyokat; a magyar nemesség elítélte a román bevándorlást), és ezzel kapcsolatban lényegi megállapítást tesz (pl. a peremterületeken nemzetiségi többség alakult ki; a bevándorlás oka a magyarországi szabad földek / a magas adók a kibocsátó országban / a török elnyomás voltak; ez is hozzájárult ahhoz, hogy az ortodox vallás elterjedt Magyarországon; említ további bevándorló népcsoportokat: szerbek, ruszinok, csehek, lengyelek).	0–3
	F3 Rögzíti a szöveg egy lényegi elemét (pl. a németek / svábok jó munkaerőnek számítottak; a képzettség gazdasági előnyt jelentett), és ezzel kapcsolatban lényegi megállapítást tesz (pl. a németeket az udvar / a nemesek telepítették be; cél volt az adóbevételek növelése; a bevándorlást kedvezményekkel ösztönözték).	0–3

Történelmi gondolkodás és történelmi ismeretek	E1 Rögzíti, hogy Magyarország népessége a század elején alacsony volt, és ezzel kapcsolatban lényegi megállapítást tesz (pl. ennek oka a török háborúk / a járványok; a népesség egyenlőtlenül oszlott el; Európa népessége a 16–17. században jelentősen nőtt).	0–3
	E2 Rögzíti, hogy a svábokat / németeket a katolikus vallásuk miatt is telepítették be, és ezzel kapcsolatban lényegi megállapítást tesz (pl. a Habsburgok Magyarország rekatolizálására törekedtek; a protestantizmust azonosították a magyar rendi / függetlenségi mozgalmakkal), <i>vagy</i> rögzíti, hogy szerbeket telepítettek be határőrkatonának, és ezzel kapcsolatban lényegi megállapítást tesz (pl. az ortodox egyház autonómiát élvezett; a Határőrvidéket közvetlenül Bécsből irányították; ez is hozzájárult ahhoz, hogy az ortodox vallás elterjedt Magyarországon).	0–3
	E3 Rögzíti, hogy a 18. század során a lakosság többszörösére nőtt, és ezzel kapcsolatban lényegi megállapítást tesz (pl. Magyarország soknemzetiségű országgá vált / erősödött soknemzetiségi jellege; a magyarok aránya nem érte el a lakosság felét; ez a természetes szaporodásnak is köszönhető; ez segítette a gazdasági fejlődést).	0–3
	E4 Önálló ismereteivel, helyes megállapításaival kiegészíti és alátámasztja elemzését.	0–3
<i>Ugyanaz a válasz nem fogadható el két külön tartalmi elem (forráshasználat, eseményeket alakító tényezők) pontozásánál is.</i>		
A FELADATBAN ELÉRHETŐ ÖSSZPONTSZÁM / VIZSGAPONT		33

3.6 A felvilágosodás